

19. ÉVFOLYAM

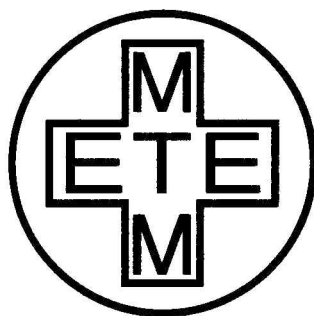
2007

1-2. SZÁM

MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI VÁZLATOK

ESSAYS IN CHURCH HISTORY IN HUNGARY

AZ ALAPÍTÁS ÉVE
1989

A MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI ENCIKLOPÉDIA MUNKAKÖZÖSSÉG
FOLYÓIRATA

RÉVÉSZ ÉVA

MAGYAROK MISSZIÓBAN

A magyar verbita rendtartomány története

A verbiták a magyar egyháztörténetben fontos szerepet töltöttek be, mégis oly kevéssé ismertek. Utoljára 1936-ban jelent meg tanulmány, mely munkásságukat a nagyközönséggel megismertette. Ezen hiányt hivatott pótolni jelen tanulmányom.¹

Az újkor végi – modernkori alapítású rendek közt kiemelkedő szerepet töltött be a katolikus hitleterjesztésben az Arnold Janssen² és hozzá csatlakozó társai, – Joseph Freinademetz,³ Helena Stollenwerk,⁴ Hendrina Stenmanns⁵ – által a holland Steyl városban alapított steyli rendcsalád.⁶ A rendalapítást meghatározta az akkor Németor-

1 Jelen tanulmány 1996. és 2003. évi szakdolgozataim rövidített, átdolgozott változata.

2 Arnold Janssen: 1837. november 5., Goch – 1909. január 15., Steyl. Eredetileg német egyházmegyes pap volt. (*Arnold Janssen. Seine Mission Unsere Mission*. Sadifa, Strassbourg-Lingolsheim (France) 1984., továbbiakban: JANSSEN) 1943-ban XII. Pius pápa elrendelte boldoggá avatási processzusának elindítását (*Kis Hitleterjesztő*. Szent Gyermekség Lapja XVIII/10. (1943. június) 157. p.), melyre 1975. év missziós vasárnapján (1975. október 19.) került sor, Joseph Freinademetz-cel együtt VI. Pál pápa boldoggá avatta. Mindkettőjük szentté avatási pere folyamatban, melynek utolsó szakasza 2000-ben vette kezdetét (SVD Verbita Baráti Kör, Isteni Ige Társasága. Szent Imre Missziós Szeminárium, Kőszeg VI/3. (2000. szept.-nov.) 3. p.).

3 Joseph Freinademetz: 1852. április 15., Dél-Tirol – 1908. január 20., Kína. 1878-ban, elsőként csatlakozott Arnold Janssenhez és részt vett a rend létrehozásában. A rend első Kína-misszionáriusa volt. (BORNEMANN, FRITZ: *Der selige P. J. Freinademetz 1852–1908. Ein steyley China-missionär. Ein Lebensbild nach zeitgenössischen Quellen*. Freinademetz-Haus, Bozen 1977., továbbiakban: BORNEMANN)

4 Helena Stollenwerk, Mutter Maria: 1852. november 28., Röllensbroich – 1900. február 3., Steyl. 1882-ben csatlakozott P. Janssenhez és vett részt a rendcsalád alapításában. Előbb a missziós nővérekhez lépett be a rend megalakulásakor, majd az újonnan megalakított Örökimádás nővérek közé 1896-ban (*Geist und Auftrag. Zeitschrift der missionarischen Heilig-Geist Gemeinschaft. Missionsdruckerei St. Gabriel, Mödling (Austria) 2/84 Sondernummer*). Boldoggá avatási processzusa lezajlott, 1995. május 7-én II. János Pál pápa boldoggá avatta (*Verbita Baráti Kör* II/2. (1996. június) 8. p.).

5 Hendrina Stenmanns, Mutter Josepha: 1852. május 28., Issum – 1903. május 20. 1884-ben csatlakozott P. Janssenhez. Megalapításakor belépett a rend női ágába, a missziós nővérek közé. Mutter Mariát, annak Örökimádás nővérek közé lépése után, követte a rendfőnöknői tisztségben (*Geist und Auftrag* 2/85 Sondernummer). Boldoggá avatási pere folyamatban.

6 Societas Verbi Divini: SVD, más néven Isteni Ige Társasága, Gesellschaft des Göttlichen Wortes, verbiták. A rend ezen ágát elsőként, a steyli St. Michael Misszióházzal együtt 1875. szeptember 8-án hívta életre.

Congregatio Servarum Spiritus Sancti: SSpS, más néven Szentlélek Szolgálói, Dienerinnen des Heiligen Geistes. A rend női ágát 1889-ben alapították Steylben.

szágban zajló, Otto von Bismarck nevével fémjelezhető Kulturkampf, amely miatt német területen kívül lehetett csak a rendet életre hívni.

A rend Európa-szerte gyorsan elterjed még az alapító életében, az első szerzetesek 1879-ben, az első nővérek 1895-ben indultak el Európán kívüli missziós területre, 1909-ig hétszázharminc rendtag dolgozott kilenc missziós- és munkaterületen, mikor a rend tagjainak sorában négyszáz szerzetesapát, hatszázhatvan szerzetestestvért, kettszázharminchat klerikust, hatszáz nővért és harmincöt örökimádás nővért számlált.⁷ Napjainkban a rend mind az öt kontinensen jelen van és folytatja missziós tevékenységét.⁸

1. KEZDETEK: MÁRIAKÉMÉND (1916–1924) ÉS BUDATÉTÉNY (1924–1929)

Bár Ausztriában a már 1889-ben meglepedett rend önálló rendtartománnyá alakult, Magyarországon nem tudták egészen az I. világháborúig megvetni lábukat. A világháború okozta érzékeny személyi veszteségek, melyek a magyar egyház soraiban is erősen éreztették hatásukat, tették lehetővé, hogy a rend megkezdhesse működését.⁹ Az osztrák rendtartomány ekkor felajánlotta a segítségét a pécsi egyházmegye számára. A Baranyában élő nagyszámú sváb lakosság¹⁰ pasztorációja azonnali kezdést tett lehetővé és elegendő volt ennek során elsajátítani a magyar nyelvet, nem volt szükség már magyarul tudó szerzetesekre, vagy a munkát megelőző nyelvtanulásra.

A működés megkezdéséhez szükséges minisztériumi, letelepedési engedélyt Balog József a helyi esperes-plébános szerezte meg számukra és biztosította a máriakéméndi kegytemplom átengedésével az ehhez szükséges helyet, így 1916-ban az első hazánkba érkező verbiták, P. Paul Tschorn és P. Felix Drewek, majd az őket 1916. szeptember 12-én követő P. Hansen Hubert és P. Peter Wodarka megkezdheték munkájukat. A lelkipásztori feladatok ellátása mellett népmissziókat és triduumokat tartottak, a külföldi missziókat propagálták. A következő évben munkájuk eredményes és szükséges volta

Congregatio Servarum Spiritus Sancti de Adoratione Perpetua: SSpS AP, más néven Szentlélek Szolgái Örökimádás avagy rózsaszín nővérek. 1896-ban ugyancsak Steylen alapította a rend kontemplatív ágát, mely a missziós eszmét volt hivatott az ima erejével támogatni. (*A century of Mission Service Holy Spirit Missionary Sisters*. Techny (USA) 50–51. p., továbbiakban: A CENTURY)

7 A rendtagok Dél-Santungban, Japánban, Brazíliában, Argentínában, Chilében, USA-ban, Togóban és Új-Guineában folytattak missziós tevékenységet. (JANSSEN 26. p.)

8 A rendcsalád 1984-ben 5610 verbitát, 4098 nővért és 370 Örökimádás-nővért számlált soraiban, melyek közül a rendtagok több mint 60 %-a Európán kívüli területen működik. A verbiták közül 3888 rendtag (69,3 %), a nővérek közül 2578 rendtag (62,9 %). (JANSSEN 27. p.) A rendtagok neve előtt álló P. = Pater, azaz szerzetesapát, Br. = Bruder, azaz szerzetestestvért, Sr. = Schwester, azaz szerzetesnővért jelent.

9 Az Osztrák–Magyar Monarchia háborús embervesztése az I. világháborúban 800.000 fő volt. (GERGELY ANDRÁS (szerk.): *19. századi magyar történelem 1790–1918*. Korona Kiadó, Budapest 1998, 458. p.)

10 A hivatalos statisztikai adatok szerint 1910-ben az ország lakosságának 10,44 %-a volt német nemzetiségű, azaz 1 901 642 fő és a római katolikusok 14,07 %-a volt német nemzetiségű. (GYÁNI GÁBOR – KÖVÉR GYÖRGY: *Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig*. Osiris Kiadó, Budapest 1998, 128., 134–135. p.)

miatt már öt kápláni állást is betöltöttek, végül egzisztenciateremtés céljából 1919-ben átvették a máriakémendi plébániát is.¹¹

A hely azonban a rendtartomány megalapítására nem volt alkalmas, másutt kerestek és Koch Róbert budatétényi lelkész révén találtak megfelelő ingatlant. A plébánia közelében található kerttel is rendelkező villát 1924-ben vásárolták meg és az első magyar rendházukat Názáret Missziósház névre Csernoch János esztergomi érsek, bíboros-hercegprímás szentelte fel 1924. október 6-án. A ház alapítója, majd első rektora P. Hansen lett.¹²

A Missziósház megnyitásával a rend egyik alaptevékenységét jelentő hivatásgondozás és a folyóirat-apostolátus is kezdetét vette.

1925 szeptemberében kezdték meg első folyóiratuk, a Kis Hitterjesztő kiadását, mely egy gyermekeknek szóló missziós folyóirat volt.¹³ 1926-tól mellette útjára indult a Szent Mihály Missziós Naptár és a Názáreti Élet (utóbb SVD Missziós Hírnök néven), a rend időszaki értesítője.¹⁴ A folyóiratokat a mödlingi Sankt. Gabriel Missziósházban nyomtatták, míg a kiadóhivatal és szerkesztőség Budatétényben működött. A szerkesztői feladatokkal 1925-től kezdve P. Venzel Alajos lett megbízva, a rend első magyar tagja. A kiadásban és terjesztésben P. Venzel mellett a budatétényi testvérek, Máté, Generosus, Fridolin, Claudius, Protasius, Saturninus és Sebastianus vettek részt.

Missziós témájú könyvek magyarra fordításával és kiadásával is foglalkoztak. Így került az olvasóközönség kezébe „P. Hermann Fischer: Jézus végső akarata” című műve is.

A hivatásgondozást gyermekek nevelésével, oktatásával valósították meg. A missziós növendékek száma jelentős mértékben növekedett, így az első évek során több alkalommal is szükségessé vált a bővítés, hogy a feladat ellátásához elegendő térrel rendelkezzenek. Előbb 1926-ban, majd 1927. június-október 8. között egy-egy új épületrésszel bővült a missziósház, de rövidesen így is kicsinek bizonyult.¹⁵

11 *Az Isteni Ige Társasága – A verbita missziós szerzetesrend keletkezése és fejlődése napjainkig.* Szent Imre Missziós Szeminárium, Kőszeg 1937, 27–28. p., továbbiakban: *AZ ISTENI IGE...*; *Verbita Baráti Kör* II/1. (1996. márc.) 3. p.; *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 3. p.; Magyar Katolikus Almanach I. évfolyam (1927) Szerk. GEREVICH TIBOR - LEPOLD ANTAL - ZSEMBERY ISTVÁN, Stephaneum, Budapest 1927, 249. p.; Almanach II. évfolyam (1928) Szerk. GEREVICH TIBOR - LEPOLD ANTAL - ZSEMBERY ISTVÁN, Stephaneum, Budapest 1928, 236–237. p.; Almanach III. évfolyam (1929) Szerk. GEREVICH TIBOR - LEPOLD ANTAL - ZSEMBERY ISTVÁN, Stephaneum, Budapest 1929, 271–273. p.; Almanach IV-V. évfolyam (1930–31) Szerk. GEREVICH TIBOR - LEPOLD ANTAL - ZSEMBERY ISTVÁN, Stephaneum, Budapest 1931, 262–264. p.

12 *AZ ISTENI IGE...* 28. p.; *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 3. p.; Almanach I. 249. p.; Almanach II. 236–237. p.; Almanach III. 271–273. p.; Almanach IV-V. 262–264. p.

13 A folyóirat a Jézus Szent Gyermeksége Műve lapjaként került kiadásra, mely a Pápai Missziós Művek része. A Művek tevékenységében a magyar verbiták mindvégig aktív szerepet játszottak, részt vettek. A lapot havonta jelentették meg, tanítási időszakban, azaz évente 10 alkalommal. (*AZ ISTENI IGE...* 30. p.; MAYER JÁNOS: *Az Isteni Ige Társaságának első évtizede hazánkban.* Katolikus Szemle 1934. október, 628. p.; továbbiakban: MAYER)

14 *Az Isteni Ige...* 28. p.; *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 3. p.

15 *Az Isteni Ige...* 28. p.; *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 3. p.

Mivel a budatétényi ház már nem volt elegendő feladataik ellátásához, új alapításra ösztönözte a rendet. Az új rendház számára a telket a város ajándékozta a rendnek. A terjeszkedéshez, az új alapításhoz az önálló magyar rendtartomány létrejötte is jelentős mértékben hozzájárult. P. Hansent 1926-ban keletnémet tartományfőnökké választották, melynek a magyar terület is részét képezte ekkor, majd 1927-től XI. Pius pápa a magyarországi férfikolostorok apostoli vizitátorává nevezte ki. Ennek következtében kapott P. Feikus József személyében új rektort a budatétényi ház.¹⁶ P. Feikus mellett P. Wodarka és P. Venczel Alajos látták el a növendékek nevelését és a pasztorációs munkát.¹⁷ 1926-ban a máriakémendi plébánia pasztorációját a megnövekedett növendék-létszám és kiszélesedett tevékenységi kör következtében kénytelen volt átadni a rend.¹⁸

Miután 1929-ben P. Hansen keletnémet tartományfőnöki megbízatása lejárt, a rendi előjáróság a magyar területet önálló rendtartománnyá szervezte, melynek élére P. Hansent nevezték ki. Ekkor kapták meg az új ház alapítására is az engedélyt, melynek építkezése 1930-ban fejeződött be. Az ekkor zajló Szent Imre ünnepségekhez kapcsolódva 1930. június 9-én Serédi Jusztinián esztergomi érsek, bíboros-hercegprímás szentelte fel és kapta az új ház a Szent Imre Missziós Szeminárium nevet. A ház rektora P. Seres Béla, prefektusa pedig P. Wachter István lett. Átköltözött az új házba a kiadóhivatal és szerkesztőség, és az eddigiek mellett elindították a Világposta, havonta megjelenő képes családi és missziós folyóirat kiadását is.¹⁹

A budatétényi ház rektorává P. Wodarkát nevezték ki, az addigi rektor, P. Feikus pedig a csehszlovák rendtartomány harmadik, 1929-ben Stavníkban megnyílt új rendházának a rektora lett.²⁰ Ez évben a rendtartomány 7 szerzetesapost, 8 testvér, 4 teológust és 84 növendéket számlált.²¹

P. Wodarkát 1933 végén Buenos Airesbe küldték az argentinai magyar közösség lelkipásztori feladatait ellátni, viszonzásként az ottani magyar katolikus hívek támogatásáért. 1933. december 4-én érkezett meg és 8-án már P. Rohling mellett segédkezett a körmenetkor. Továbbiakban Arroyo Cortoban működött a dél-amerikai magyarok lelkipásztorként.²²

1934-től kezdve lelkigyakorlatokat is tartottak Kőszegen,²³ és ugyancsak ez évben kapták meg az első magyarok missziós beosztásukat.²⁴

16 Feikus József 1922–1924-ben a pápai orosz segítőakció tagja volt.

17 *Almanach* I. 249. p.; *Almanach* II. 236–237. p.; *Almanach* III. 271–273. p.; *Almanach* IV-V. 262–264. p.

18 *Verbita Baráti Kör* II/1. (1996. márc.) 3. p.

19 *Az Isteni Ige...* 28. p.; MAYER 1934, 628. p.; *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 3. p.

20 *Az Isteni Ige...* 31. p.

21 1929-ben Budatétényben: P. Wodarka Péter, P. Schmidt József, P. Feikus József, P. Zimits Mihály és P. Venzel Alajos, valamint Máté, Generosus, Fridolin, Borgias, Saturnin, Sebestyén és Maximus testvérek. Kőszegen: P. Hansen Hubert, P. Windolph Károly és Protazius testvér. (*Unio Cleri pro Missionibus* IV. évkönyve (1929) Budapest 1930, 78. p.)

1930-ban Kőszegen: P. Hansen, P. Windolph, P. Schmidt, míg Budatétényben P. Wodarka, P. Feikus, P. Ternay János, P. Zimits és kilenc testvér. (*Unio Cleri pro Missionibus* V. évkönyve (1930) Budapest 1931, 67–68. p.)

22 *Az Isteni Ige...* 35. p.; *Világposta*. Katolikus képes családi és missziós folyóirat V/3. (1934. márc.) 72. p.; MAYER, 628. p.

23 *Az Isteni Ige...* 29–30. p.

1932-ben újra tartományfőnöknek választották P. Hansent, de még a három év lejárta előtt, 1935. március 2-án meghalt Budatétényben.²⁵ A rendtartomány provinciális ideiglenesen P. Geretzky József lett, aki ekkor az osztrák provincia tartományfőnöki tisztségét is betöltötte. A rendtartományt sorozatos veszteségek érték, meghalt Kornél testvér, majd P. Scheuermann József. E veszteségek megakasztották a munkát a tartományban, minek következtében a két ház munkakörét ideiglenesen egyesítették 1936. január 20-án, mely így teret biztosított a tevékenységek – missziósnövendékek nevelése, népmissziók tartása, – folytatására.²⁶ A missziós növendékek képzése csak Kőszegen folyt a továbbiakban és ősztől újra lendületet vettek a népmissziók is.

1939 szeptemberében újra megnyitotta a missziósnövendékek előtt kapuit a Názáreth Missziósház, amit a növendékek számának emelkedése is indokolt.²⁷ Ez év május 31 – június 4. között az általános rendfőnök, P. Grendel látogatást tett a magyar tartományban. Május 31-én délből Kőszegre érkezett, tisztelgő látogatást tett dr. Saly Arnulfnál, a bencés gimnázium igazgatójánál, dr. Székely László plébánosnál és vitéz dr. Nagy Miklós polgármesternél. Június 3-án Budatéténybe utazott, június 4-én pedig Losoncon át tovább a szlovák rendtartományba.²⁸ A tartomány élére P. Serest nevezte ki tartományfőnökké, a gondnok P. Zimits, az új kőszegi rektor P. Wachter lett. P. Seres egyúttal a Názáreth Missziósház rektori posztját is betöltötte. Működésüket 1939. július 10.-vel kezdték meg.²⁹

A kőszegi házon további építkezéseket eszközöltek, melyhez Apostoli áldást kértek és XII. Pius pápa sajátkezű aláírásával küldte meg az Apostoli Áldást.³⁰

3. KISKUNFÉLEGYHÁZA (1941–1950)

1941-ben, mivel mind a rendtagok, mind a növendékek száma indokolta, egy új házat vettek Kiskunfélegyházán, mely az Alföld déli részének pasztorációjába való bekapcsolódáshoz segítette hozzá a rendet. A rend Vedres Béla apát-plébános révén került Kiskunfélegyházára. Megkezdődött a ház átalakítása, melyet – miként az előző két ház esetében – most is adományokból finanszíroztak: a rendfőnökségtől kaptak támogatást, valamint kül- és belföldi adományokból. A ház nevét közvélemény kutatással választották ki, melyet olvasóik között folytattak. Így lett a ház neve Szent István Missziósház.³¹ 1942. november 22-én szentelte fel a ház kápolnáját Krywald Ottó pápai

24 *Az Isteni Ige...* 28. p.; *Világposta* V/9. (1934. szept.) 213–215. p.

25 P. Hansen Hubert (1872. november 3. – 1935. március 2.) 14 évesen lépett be Steylben. 1896. május 1-én szentelték pappá, 1898-ban P. Janssen kinevezte St. Gabrielbe teológus tanárrá és a teológusok prefektusává. 1909–1914 között a St. Gabrieli ház rektora, majd onnan 1916-ban a magyarokhoz küldik. *Az Isteni Ige...* 29. p.; *Világposta* VI/4. (1935. ápr.) 75–77. p.; *Világposta* X/6. (1939. júni) 143. p.; *Almanach* II. 236–237. p.; *Almanach* III. 271–273. p.; *Almanach* IV–V. 262–264. p.

26 *Az Isteni Ige...* 29. p.; *Világposta* X/6. (1939. júni) 143. p.; *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 4. p.

27 *Hitterjesztő* XIV/I 1. (1939. júli) 340–341. p.

28 *Hitterjesztő* XIV/11. (1939. júli) 340–341. p.; *Világposta* X/8. (1939. aug.) 191. p.; *Világposta* X/9. (1939. szept.) 215. p.

29 A generális rendelkezéseit július 10-én kapták meg (*Világposta* X/9. (1939. szept.) 215. p.)

30 *Világposta* XI/9. (1940. okt.) 193–194. p.

31 A kőszegi házban a beérkezett szavazatok elbírálására az e célra létrehozott Névadási Bizottság összeült 1943. január 10-én. A beérkezett 43.205 szavazatból 14.028 „Szent István” elnevezés mellett foglalt

prelátus, a magyar misszióstanács országos elnöke.³² A ház átalakítása 1943. április 4-én fejeződött be, a szentelésére ekkor – a nagybőjt negyedik vasárnapján – került sor, melyet Dr Pétery József váci megyéspüspök végzett el.³³ A ház rektora P. Sorok János, a prefekusa P. Bittmann Zsigmond lett.

1943. február 2-án mindhárom ház három napos előkészület után ünnepélyesen felajánlotta magát – a Szentatya szándékai szerint – Szűz Mária Szeplőtelen Szívének.³⁴ A rend központja ettől kezdve a kőszegi Szent Imre Missziósházba került. 1944-ben megkezdődött a növendékek tanítása.

4. 1950 UTÁN: MAGYARORSZÁGON A KOMMUNIZMUS ALATT

A háború utáni rendszerváltás az egyházak életében is gyökeres változásokat hozott. A hatalmat fokozatosan megszerző kommunista párt az egyházak állami felügyeletét biztosítandó, megállapodásokat kötött az egyes egyházakkal,³⁵ a katolikus egyházzal is megkezdte az állam a tárgyalásokat még 1948 folyamán, de Mindszenty esztergomi érsek, bíboros-hercegprímás ellenzése miatt ez nem haladt előre.

A katolikus egyházzal történő megegyezés elősegítése érdekében nyomást gyakoroltak. Az egyházi iskolákat államosították (1948:33. tc. – 1948. június 16.), ezzel indoklatlanná vált a tanítórendek működése. Ugyancsak a szociális intézmények feletti teljes joghatóságot és felügyeletet biztosította magának az állam, ezzel a szociális és betegápoló rendek munkája is szükségtelenné vált. 1948. december 26-án a megegyezés legfőbb gátjának tartott Mindszenty József érseket letartóztatták. 1949-ben pedig megszüntették a kötelező iskolai hitoktatást, és fakultatívvá tették azt (1949:5 tvr. – 1949. szeptember). További feszültséget jelentett, hogy az egyházi személyek megtagadták az állampolgári eskütételt, valamint az egyház békemozgalomban való részvételtől is elzárkóztak. Ezt tetézte, hogy a magyar püspöki kar és Róma közti kapcsolattartást ellehetetlenítette az állam. Ezen eseménysor hatására a katolikus püspöki kart tárgyalóasztalhoz kényszerítette az állam.

1950 folyamán – több hullámban – drasztikus módon az ÁVH irányításával internálták előbb a határsávból, majd az ország többi területeiről is a szerzeteseket és apácákat. Az eljárás során az állam részéről tanúsított durva, mondhatni embertelen bánásmód jelezte, hogy célja a megfélemlítés. Ezzel az egyház szerves részét képező szerzetesrendekre mért csapást, azok felszámolásával.

állást, de felmerült „Szentháromság”, az „Isteni Gondviselés”, a „Jézus Szíve”, a „Jézus Szíve engesztelése”, a „Krisztus Király”, a „Megváltó”, a „Kis Jézusról nevezett”, a „Jézus segíts!” és a „Jó Pásztor” elnevezések is. A szavazatok 1942. július 1. és december 31. között érkeztek. A Bizottság elnöke, Dr Saly Arnulf, a kőszegi bencés gimnázium igazgatója beszédében gondviselészerűnek nevezte, hogy az Alföldön megnyílt új missziósház Szent István apostoli királyunk nevét kapta. (*Világposta* XIV/2. (1943. febr.) 31–32. p.)

32 *Világposta* XIV/I. (1943. jan.) 11–12. p.

33 *Világposta* XIV/3. (1943. máj.) 76–77. p.; *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 4. p.

34 *Világposta* XIV/4. (1943. ápr.) 62. p.

35 Református és unitárius egyházzal 1948. október 7-én, az evangélikus egyházzal és az izraelita felekezettel december 14-én. (GERGELY JENŐ: *Az 1950-es egyezmény és a szerzetesrendek felszámolása Magyarországon*. Dokumentumok. Vigília Kiadó 1990, 5–20. p., továbbiakban: GERGELY 1990)

Megegyezés jött létre, melyben megállapodtak a felszentelt szerzetespapok világi papi működéséről,³⁶ a szerzetesrendek feloszlásáról, az egyház működéséről. A megállapodás a Magyar Népköztársaság kormánya és a Magyar Katolikus Püspöki Kar között 1950. augusztus 30-án született meg,³⁷ majd 1950. szeptember 7-én (1950:34. törvényerejű rendelet) pedig a szerzetesrendek működési engedélyéről rendelkeztek.³⁸

Az augusztusi megállapodáshoz tartozott egy 1950. szeptember 1-én kelt kísérőlevel, melyben engedélyezik meghatározott számú felszentelt szerzetespap világi papként való működését, vállalják tanítói, tanári, óvónői képesítésű szerzetesek alkalmazását állami óvodákban és iskolákban, ápoló végzettségűek kórházban alkalmazását, termelésben elhelyezkedni vágyó szerzetesek elhelyezkedésének elősegítését.³⁹

Az alábbi rendeletek következtében 2300 férfi és 8800 női szerzetes került szétszóratásra,⁴⁰ mindössze négy rend – a bencések, a ciszterek, a piaristák és az iskolanővérek – számára engedélyezte a rendenként két-két iskolában való oktatási tevékenységet. A nyolc katolikus gimnázium 1950. szeptember 17-én nyitotta meg az új tanévet.

1950. július 11-én a kőszegi Szt. Imre Missziósházban lévő verbitákat és a missziós-nővéreket teherautóra rakták. Több napon keresztül voltak összezárva a tisztálkodás, étkezés vagy pihenés legcsekélyebb lehetősége nélkül. Előbb Nyírbátorba, majd Jászberénybe vitték őket. Itt egy táborba zárták őket, majd pár napos fogva tartás után, szabadon engedték mindnyájukat. Pár hónap múlva ugyanez történt a budatétényiekkel és a kiskunfélegyháziakkal is.⁴¹

A budatétényi Názáret Missziósházat, lévén a fővárosban, azonnal államosították. Az ott lakókat családjaikhoz hazaküldték.

36 GERGELY 1990, 312–313. p.

37 „...II. 1) A Magyar Népköztársaság Kormánya a Népköztársaság Alkotmányának értelmében biztosítja a katolikus hívők számára a teljes vallásszabadságot, ugyancsak biztosítja a katolikus egyház számára a működési szabadságot.

II. 2) A Magyar Népköztársaság Kormánya hozzájárul nyolc katolikus egyházi iskola (hat fiú és két leányiskola) visszaadásához, valamint ahhoz, hogy a katolikus egyházi iskolákban a tanítás ellátására szükséges megfelelő számú férfi és női tanítórend működjék...” (GERGELY 1990, 318. p.)

38 ... 1. § A Magyar Népköztársaság területén a szerzetesrendek működési engedélye ennek a törvényerejű rendeletnek a hatálybalépésével megszűnik. Nem vonatkozik ez a rendelkezés a katolikus egyházi iskolákban a tanítás ellátáshoz szükséges megfelelő számú férfi és női tanítórend működési engedélyére. 2. § Mindazok a szerzetesrendek, amelyek működési engedélyének hatálya az 1. § értelmében megszűnik, kötelesek a működésüket a Magyar Népköztársaság területén ennek a törvényerejű rendeletnek a hatályba lépésekor megszüntetni.

3. § Azt, hogy az 1. § alapján mely tanítórendek folytathatják működésüket, a belügyminiszter a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértésben állapítja meg.

4. § Ez a törvényerejű rendelet kihirdetése napján lép hatályba; végrehajtásáról a belügyminiszter a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértésben gondoskodik annak figyelembevételével, hogy a megszünt szerzetesrendek tagjai három hónapon belül kötelesek a volt rendházakat elhagyni. ” (GERGELY 1990, 326. p.)

39 GERGELY 1990, 327–329. p. A rendeleteket elküldték minden rend előjárójának is, köztük a verbiták tartományfőnökének, P. Sziller Ádámnak [Budatétény, Szent Imre u. 5.] és a nővérek főnöknőjének, Pankratta nővérnek [Kőszeg, Szent Imre herceg u. 13.]. (GERGELY 1990, 212., 214. p.)

40 *Almanach* II. A Magyar Katolikus Egyház élete 1945–1985. Szent István Társulat, Budapest 1988, 197. p.

41 *Almanach* 1988, 197. p.

A kiskunfélegyházi Szt. István Missziósház 1950-ben még nem lett államosítva. Kápolnája kezdetektől nyilvános kápolnaként működött, – ennek a ténynek köszönhetve ideiglenes megmenekülését. A házban maradt három verbita atya, P. Bittmann Zsigmond, P. Végvári János, egy segítőtestvér, Br. Bonaventura (Véger Rókus) és négy diák, akik nem tudtak hová hazamenni.

A rendek feloszlátása után elég sokan maradtak az országban, tizenkét missziópap és 20 testvér.⁴² A felszentelt papok egyházmegyes állományba kerültek, egy missziópap állami iskolába került, tanárként.⁴³ Így került be a székesfehérvári egyházmegye állományába P. Farkas Antal és P. Szelei György, az egri egyházmegyébe P. Szántó János, a váciba P. Sorok János. P. Sziller Ádám is maradt, de egészségi állapota miatt már ekkor betegállományban volt, és maradt is. A missziósházak államosítása után, 1951-ben vettek Budatétényben egy magánlakást, ahol P. Sziller Ádám és Seraphim testvér laktak, az utóbbi egy borgazdaságban helyezkedett el és dolgozott. A segítőtestvérek közül a már említett Br. Seraphimon (Varga Lajos) és a kiskunfélegyházi kápolnánál maradt Br. Bonaventurán kívül Br. Marcus (Kiss József) is Magyarországon maradt. Mivel a verbitáknál a segítőtestvérek mind rendelkeztek valamilyen végzettséggel, így el tudtak helyezkedni és tartva rendtársaikkal a kapcsolatot, dolgoztak. 1948–1963 közötti időszakban négy missziópap és három missziótestvér szenvedett a rend tagjai közül 6–19 hónapos szabadságvesztést.⁴⁴

Az országban maradók közt voltak olyan rendtagok, akik már letették első fogadalmukat, az ideiglenes fogadalmas időszakban voltak. Ők felvételüket kérték valamely egyházmegyes szemináriumba, elhallgatva a Társasághoz tartozásukat. Miközben végezték teológiai tanulmányaikat, titokban újították meg fogadalmaikat, illetve tették le örökfogadalmukat. Pappá szentelésük után plébániára kerültek, és végezték lelkipásztori teendőiket. Így végezték teológiai tanulmányaikat P. Becherer András, P. Baán Lajos, P. Pálincás István, P. Ilosvai Gyula, P. Tóth István, P. Markó Gyula, P. Bencze József, P. Werner József, és P. Kalló József.

Azok, akik noviciátusból kerültek ki még az első fogadalomtétel előtt, nem teheték le fogadalmukat illegálisan. Sokan a komoly hivatást érzők, egyházmegyei szemináriumba jelentkeztek és itt lettek pappá szentelve. Egyházmegyes lelkipásztorként tevékenykedtek, tartották a kapcsolatot az országban maradt verbita atyákkal: Udvardi Elek, Kósa Ferenc, Rostás Sándor, Dinya Vince, Szabó Alajos, Terjék Ferenc, Horváth Imre, Horváth László és Balázs Tibor.

A rend feloszlátása után is P. Sziller Ádám maradt a rendtartomány főnöke haláláig, 1969-ig. Ő és utódai e posztion sokat tettek azért, hogy a közösségi szellem élt és megmaradt a magyar tartományban az illegalitás éve alatt.⁴⁵ Rendszeresen, évente többször is tartott tartományi gyűlést, tartották egymással a kapcsolatot. P. Sziller, állapota ellenére sokat tett a rendtartományért és az összejövetel számára nagyon jó lehetőséget biztosított a budatétényi lakás.

42 *Almanach* 1988, 197. p.

43 *Almanach* 1988, 197. p.

44 *Almanach* 1988, 197. p.

45 1950–1989 között a magyar tartományfőnökök: P. Sziller Ádám 1939 – cca. 1969, P. Sorok János cca. 1969 – cca. 1978, P. Szelei György 1978 – 1989.

P. Bittmann 1955-ig, a kiskunfélegyházi kápolna államosításáig a kápolna lelkészeként tevékenykedett. A ház és kápolna állami tulajdonba kerülése után P. Bittmann a helybeli egyházmegyes kápolna lelkipásztorának lett kinevezve, így került egyházmegyes státusba.

A kiskunfélegyházi és a budatétényi házakat lerombolták, míg a kőszegi missziósházból előbb laktanya, majd szálloda lett.

Az itthon maradottak plébániákon látták el a lelkipásztori teendőket és az ő munkájuk, kitartásuk, valamint a provinciálisok áldásos közösségi szellemet ápoló, őrző tevékenysége következtében, ha szerény keretek között is az illegalitásban is fennmaradt a magyar rendtartomány és a verbita közösség. A plébániákon és egyéb helyeken működő atyák összefogtak és a még képzés alatt lévő rendtársaikat (teológus) anyagilag is támogatták.

Az 1960-as években lehetőség nyílt arra, hogy az illegalitás ellenére, a fogadalmat még nem tett, de belépni szándékozó és mindvégig az atyákkal kapcsolatot fenntartó egykori missziósnövendékek a rend tagjaivá válhassanak. A lehetőség az akkori generális, P. Schütte 1965-ben az országban tett látogatása alkalmával nyílt meg. A generális néprajzkutatóként tudományos gyűjtőmunkára kapott engedélyt a minisztériumtól az országba beutazáshoz. A P. Schütte azon céllal jött Magyarországra, hogy tájékozódjon, felmérje a magyar verbita rendtartomány helyzetét: hányan maradtak Magyarországon, hol tevékenykednek. A provinciális, P. Sziller Ádám egy tartományi gyűlést hívott össze titokban. A budatétényi lakásban került sor a találkozóra, melyen minden rendtag és a renddel kapcsolatot tartók részt vettek. Ekkor került szóba az illegalitásban, szűkített keretek között megszervezendő noviciátus a belépni szándékozók számára.

Az államvédelmisek utólag felfedezték a generális bejövételének valós célját, így államellenes összeesküvés vádjával az illegális találkozón résztvevők majdnem mindegyikét elfogták és kivallatták. A vádat ugyan nem tudták rájuk bizonyítani, de ezentúl igen szigorú megfigyelés alatt álltak a verbiták, így a noviciátust el kellett halasztani bizonytalan ideig. A '70-es évekre fokozatos enyhülés állt be a politikában, az Egyház is egy kicsivel nagyobb teret kapott. Elérkezettnek látták az időt a noviciátus kérdésével újra foglalkozni. Udvari Elek ösztönzésére felkérték P. Bittmann Zsigmondot egy római utazásra, aki harmadmagával, Udvari Elekkel és Kósa Ferencel el is utazott, eleget téve a kérésnek, hogy a generaliatuson megbeszéljék a noviciátus ügyét. A generális, P. Musinsky ekkor a bolsanoi hegyek közt a segítőtestvérek számára szervezett lelkigyakorlaton vett részt. Itt keresték őt fel, de a generális tovább irányította őket Rómába, beleegyezésével, és a további részletek megbeszélése végett. P. Müller, a generális helyettese előjegyezte őket a noviciátusra, azon feltétel kikötésével, a noviciátusnak legalább egy évig kell tartania, havonta két alkalommal előadások tartásával egybekötött találkozók keretében..

P. Szelei György, az akkori tartományfőnök novíciusmesterré P. Szántó Jánost, az akkori medgyesbodzási plébánost nevezte ki. A noviciátus megkezdésére 1984-ben került sor, melyet Udvari Elek már nem érhetett meg. A noviciátust négyen kezdték meg: Rostás Sándor, Dinya Vince, Szabó Alajos és Kósa Ferenc. A többi, eddig a renddel kapcsolatot tartó volt missziósnövendék kimaradt, nem kezdték el a noviciátust. A résztvevők plébániáin voltak felváltva a „baráti találkozók”. Az előadásokon tanulmányozták a rendtörténetet, a direktóriumból és a konstitúcióból a rend szellemiségét, va-

lamint gyakorolták a szerzetesi életet, a közösségi együttélést. Az első fogadalomtételre 1985-ben került sor, az örökfogadalmat, ünnepélyesen 1988-ban tették le.⁴⁶

1985-ben tizenkét misszióspap és nyolc testvér élt Magyarországon, három misszióspap és öt testvér hunyt el 1950 óta, európai országokban tíz magyar rendtag működött, míg tengerentúli missziókban huszonhárom magyar misszióspap és négy magyar testvér tevékenykedett.⁴⁷

1987-ben új hivatása volt a rendnek. Lányi Béla az ausztriai St. Gabriel Missziósházban belépett a rendbe és kezdte meg noviciátusát.

5. 1988: ÚJRAKEZDÉS, A RENDTARTOMÁNY ÚJJÁSZERVEZÉSE A RENDSZERVÁLTÁS UTÁN

A rendszerváltás az egyházak cselekvési szabadságát hozta. Újra legálisan működhettek a szerzetesrendek. A verbita rendtartomány is megkezdte legális működését, újrászerveződését. 1950 óta először, 1988-ban a rendtartomány tagjai közös lelkigyakorlatra gyűltek össze a mátraszentimrei Stellában. Még ebben az évben, 1988-ban kétszer is ellátogatott a magyar rendtartományba a generális, P. Heekeren, megbeszélni a rend működésének újraindítását.

Az újrászerveződést megnehezítette, hogy a magyar verbita atyák egyházmegyei átlományban voltak és a paphiány miatt nem tudták őket nélkülözni püspökeik. Így került sor magyar verbiták hazahívására.

A hazahívások alapjául a Szentatya németországi látogatása során Európa újravangelizálásáért történt felszólalása szolgált, Európa missziós területté lett nyilvánítva.

1989-ben került sor az első két magyar verbita atya, P. Bellér Lajos és P. Gaál Jenő hazahívására. Ők P. Kósa Ferenc plébániáján, Ásotthalmon kapcsolódtak be először a plébániai pasztorációba, és szoktak hozzá az itthoni helyzethez. Ez évben új tartományfőnököt választottak P. Becherer András személyében, aki e tisztséget 1992-ig töltötte be.

Még ez évben, mivel lehetőség nyílt az egykor államosított egyházi ingatlanok visszaigénylésére, a kőszegi Szt. Imre Missziósházat visszaigényelték. A ház ekkor szálodaként működött, nem akarták visszaadni, ezért megajánlották helyette a helybeli volt bencés rendházat. A két rend megállapodása alapján a bencések visszaigényelték és egy jelképes összegért, évi 10,- Ft-ért bérbe adták a verbitáknak. A bencés ház igen leromlott állapotban volt, híján minden komfortnak.

A felújításhoz szükséges anyagiakat részben a rend generáliátusától, részben kül- és belföldi adományokból finanszírozták. A házat lelkigyakorlatok tartására alakították ki. Előbb rendbe hozták az első, majd a második emeletet, végül a földszintet. Bevezették a villanyt, a vizet, a gázt. Kis cellákat alakítottak ki, mindben mosdási lehetőséggel.

A következő két magyar verbita hazahívására 1992-ben került sor, ekkor jött haza P. Hirth Vilmos és P. Gréger Mihály, és az ekkor soron lévő provinciális-választó gyűlé-

46 Visszaemlékezések: P. Kósa Ferenc, P. Rostás Sándor, P. Gaál Jenő, Sr. Ilona, Sr. Kárász Magolna, továbbiakban: *Visszemlékezés*

47 *Almanach* 1988, 197. p.

48 P. Hirth Vilmos tartományfőnöki tisztségét 2004. májusáig töltötte be, mikor e tisztségben őt P. Németh László felváltotta.

sen az éppen hazatért P. Hirthet választották meg.⁴⁸ Még ugyanebben az évben Novajon berendezték a rendtartomány noviciátusát.

P. Rostás Sándor Spanyolországban elkezdte a missziós küldetéséhez szükséges spanyol nyelvtanulmányait, majd 1993. március 12-én kapta meg P. Rostás Argentínába öt évre missziós beosztását. Itt kapcsolódott be a helyi pasztorációs munkába 1998-as hazatéréséig, mikor P. Szabó Imrét felváltotta a Pápai Missziós Művek élén.

1993. január 10-én átvették Dankó László kalocsai érsek hívására a hajósi plébániát. Az okot a plébánia átvételére az adta, hogy a verbiták a hajósi lelkigyakorlatos házat visszaigényelték. A ház visszaadásáig vezetik a plébániát.

1993-ban Kárpáti Lászlót, aki egyházmegyes papként lépett a rend tagjai közé, Írországra küldték, ott kezdte meg noviciátusát, majd fogadalomtétele után, 1994-ben Brazíliába kapott missziós beosztást. Sao Paulóban egy plébánián tevékenykedik, melynek elsődleges feladata az utca népének (gyermekek, fiatalok, drogosok, prostituáltak, AIDS-esek) pasztorációja.

1994-ben kezdték meg a rendtartományban a folyóiratapostolátust, útjára indították a rend folyóiratát. Ugyancsak ebben évben a rend visszakapta a kőszegi missziósházat,⁴⁹ így a bencés ház kizárólag cursillo-s lelkigyakorlatok tartására lett átengedve. A Szent Imre Missziósház is felújításra szorult, a rendbehozatala folyamatban van. A rendtagok 1995-ben már beköltöztek a házba.

1994-ben a noviciátusban levők noviciátusi ideje lezárult, míg egyikőjük elhagyta a rendet, addig a másik fiatal fogadalomtétele után St. Gabrielbe ment teológiatanulmányokat folytatni. 1995-ben újabb két magyar verbita érkezett haza: P. Halász Lajos, aki a Fülöp-szigeteken volt és P. Szabó Imre, aki Új-Guineán volt misszióban.⁵⁰

P. Domonkos hazatért Argentínából aranymiséjét megünnepelni. A rend korára és egészségi állapotára való tekintettel felajánlotta számára a választási lehetőséget, hol szeretné tölteni idős éveit. Magyarországot választotta, hogy az újjáalakuló rendtartomány építésében segítségére lehessen rendtársainak, így 1996. november 3-án, pappá szentelésének 50. évfordulóján búcsúzott argentinai magyarjaitól, akik közt 38 évet dolgozott. Aranymiséjét november 10-én már a kőszegi házban ünnepelte.⁵¹

Az államosítás után lebontott budatétényi ház helyén két iskola épült, melyet a rend visszaigényelt. 1996-ban az önkormányzat határozott az ingatlan visszaadásáról, két ütemben. Először az ingatlan 2/3 része a fából épült iskolával kerül átadásra folyó év július 12-én, majd a fennmaradó 1/3 rész 3 éven belül.⁵²

1998-ban P. Szabó Imrét a Pápai Missziós Művek élén felváltotta P. Rostás Sándor.

Az épülő és már harmadrészt álló Názaret Missziósház alapkövét P. Hirth Vilmos tartományfőnök 1999. november 19-én helyezte el az épület tövében. A missziósház Káldy Gyula terve alapján épül, 25 ifjú befogadására alkalmas missziós szemináriumként fog működni.⁵³ A felépült Missziósház befejezett részét átvette a rend 2000. július 15-én, ahová a szeptember 8-i fogadalomtételek – első és második, valamint egy örökfogadalom – után az összes magyar fiatal, azaz a noviciátus és P. Szabó Imre a ház rek-

49 *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 4. p.

50 *Verbita Baráti Kör* I/2. (1995. dec.) 5. p.

51 *Verbita Baráti Kör* II/2. (1996. júni) 7. p.

52 *Verbita Baráti Kör* II/3. (1996. szept.) 8. p.

53 *Verbita Baráti Kör* VI/1. (2000. márc. -máj.) 4. p.

tora és prefektusaként fog beköltözni.⁵⁴ Az előjárók a ház megáldását 2000. október 7-re, Rózsafüzér Királynője ünnepére tervezték.⁵⁵

2000-ben két tagját veszítette el a rend: január 26-án Tarzícusz testvér halt meg agy-trombózisban,⁵⁶ míg augusztus 23-án P. Németh Antal.⁵⁷

2001-ben hazatért Lányi Béla testvér, aki teológiatanulmányai végeztével, 1994-től Belorussziában tevékenykedett. A fehérorosz katolikus egyház építési igazgatói tisztsége mellett a verbiták ottani Hitoktatóképző intézetében filozófiát tanított, majd két évig az igazgatói tisztelet is betöltötte ott. Ezeken túl a központi rendház vicerektora és a missziótestvérek prefektusa is volt. P. Hirth Vilmos tartományfőnök állhatatos kérésének engedve tért haza, melyet megelőzött egy féléves nevelési tanfolyam az USA-ban, amivel új feladatkörére készült fel.⁵⁸

6. RENDI KÉPZÉS

A rendtagok képzése több lépcsős. Kezdődik a belépés után a postulátussal, majd két év noviciátussal folytatódik, melyet a fogadalmas időszak követ – a teológus-képzéssel – az örökfogadalomig.⁵⁹

A belépésre volt lehetőség kezdetektől, de a rendi képzés egyes fokozatainak a rendtartományon belüli elvégzésére csak későbbi, eltérő időponttól nyílt lehetőség. A jelentkező fiatalok próbaidejüket (postulatus) a kőszegi házban töltötték, majd a testvér- illetve kispap-noviciátusba kerültek többnyire a mödlingi St. Gabrielbe vagy néhány esetben a Siegburg melletti St. Augustin Misszióházba.

54 *Verbita Baráti Kőr* VI/3. (2000. szept. – nov.) 9–10. p.

55 *Verbita Baráti Kőr* VI/2. (2000. júni-aug.) 12. p.

56 Br. Tatzícusz, Kis József (1930. február 9., Ligetújfalu – 2000. január 26. Kőszeg) 1948-ban lépett a rendbe, 1950-ben letett első fogadalma után a rendet felosztatták, ezért hazatért szüleihez. Magyaróvári malomban dolgozott 22 évig, majd szülei halálát követően Budatéténybe költözött. A helyi múzeumban dolgozott nyugdíjig, 15 évet. 1995-ben visszatérhetett Kőszegre, ahol a házi munkában és a konyhán segédkezett. Agytrombózis okozta halálát. (*Verbita Baráti Kőr* VI/1. (2000. márc. –máj.) 12. p.)

57 P. Farkas Antal (1916. március 8., Gyalóka–2000. augusztus 23., Kőszeg) 1931-től volt missziós növendék, majd belépése után 1941. április 12-én szentelték pappá St. Gabrielben. 1948-tól a testvérek lelki igazgatója (spirituális) Kőszegen. 1950. július 11-én innen internálták a ház többi lakójával együtt Nyírbátorba. Előbb Győrvarra került káplánnak, majd 1964-től Vasszentmihályon plébános. Új plébánosi beosztását Zalaerdődre 1989-ben kapta, de mindössze egy évet tölthetett el ott, mivel 1990-től Kőszegre szolgáltatta a rend újraindításának feladata. Itt érte a halál. (*Verbita Baráti Kőr* VI/4. (2000. dec. – 2001. febr.) 11. p.)

58 *Verbita Baráti Kőr* VII/3. (2001. szept. – nov.) 12. p.

59 A postulatus és az aspirantus a jelölt időszak a rendben, 3–6 hónapos időszakot jelent. Ezt követi a noviciátus, mely az újonc-időszak, 2 éves időszak. A különböző képzési időszakok során megismerkednek a rend szellemiségével a konstitúció, szabályzat alapján, tanulmányozzák a Szentírást, a rendtörténetet, mellette nyelvtanulmányokat is folytattak és bekapcsolódtak a mindennapi életbe valamilyen munka révén, melyet rájuk osztottak (konyhai, mosodai, kerti, irodai, stb. szolgálat). Lehetőség, hogy „lakva” ismerkedhessen meg a belépő szerzetesi élettel és eldönthesse hivatását. Míg a férfiaknál csak postulatus van, addig a női ágnál az újonc-időt megelőzi a cca. 3 hónapos postulatus, majd azt követően egy cca. 6 hónapos aspiratus is. A teológiai tanulmányok két szakaszból tevődik össze, melyből az első két év az ún. philosophus időszak.

1937-ben engedélyezte a generális a magyar rendtartománynak egy testvér-noviciátus berendezését,⁶⁰ így ez év októberében hat testvérújonc öltötte fel a kőszegi házban a testvérek ruháját és kezdte meg a noviciátust. A noviciusmester P. Rácz János lett.⁶¹

1943 őszére rendezték be a kispap-noviciátust Kőszegen, noviciusmesterük P. Wachter István lett. Ugyanekkor a testvér-noviciátus is új noviciusmestert kapott P. Sziller Ádám személyében. Szeptember 8-án húsz kispapnovícius és öt testvérnovícius kezdte meg kétéves időszakát a kőszegi noviciátusban.⁶²

1943-ban a rend elvesztette a mödlingi házat, az addig ott nevelkedett tizenhárom magyar teológus a bécsi Pázmáneumba, míg a három magyar philosophus a lazaristák szobi rendházába nyert felvételt. Az Unio Cleri Tanácsa elvállalta neveltetési költségeiket, amihez az Unio Cleri elnöke személyesen is hozzájárult.⁶³

1992-ben Novajon lett berendezve a rendtartomány noviciátusa, ahol két fiatal kezdte el noviciátusi éveit. Noviciusmesterükké P. Werner József lett kinevezve. 1998-tól P. Szabó Imre került noviciátus élére.⁶⁴ 1999. szeptember 8-án négy újabb novícius öltözött be a kőszegi rendházban.⁶⁵

2001-ben két fontos esemény is történt a noviciátus életében: június 24-én szentelték az első verbitát, Tóth Zoltánt Kőszegen,⁶⁶ valamint hazatért Lányi Béla testvér, hogy átvegye a noviciátusban a rendi ifjúság nevelését.⁶⁷

7. OKTATÁS, TANÍTÁS

A budatétényi ház megnyitásától kezdve foglalkoztak növendékek nevelésével.⁶⁸ A missziós növendékek közé olyan négy elemít végzett fiatal fiúk jelentkezettek, akik hitvatást éreztek a misszió iránt. A növendékek bent a házban folytatták középiskolai tanulmányaikat két okleveles világi tanár és P. Schmidt József felügyelete mellett. Az év végi vizsgáikat a közeli ciszterci rendi Szent Imre Gimnáziumban tették le.

A tanítást 1924-ben tizenkettő növendékkal kezdték el, a második tanévre harmincnégy, 1926-ra ötvennyolc, majd 1927-ben hetvenhat bennlakó és huszonkettő bejáró növendékük volt hat osztályban.⁶⁹

Kőszegen 1930-tól folyt növendékek oktatása, de itt a házban a növendékek rendi nevelése folyt csupán, gimnáziumi tanulmányaikat rendes tanulókként a közeli bencés

60 *Az Isteni Ige...* 72. p.; *Világposta* X/6. (1939. június) 143. p.

61 *Világposta* VIII/11. (1937. nov.) 263. p.; *Világposta* VIII/2. (1937. dec.) 287. p.

62 *Világposta* XIV/10. (1943. okt.) 153. p.

63 *Unio Cleri pro Missionibus* XVI. évkönyve (1941) Budapest 1942, 31. p.

64 *Verbita Baráti Kör* V/1. (1999. márc. – ápr. – máj.) 11. p.; *Verbita Baráti Kör* V/2. (1999. júni. – aug.) 12. p.

65 Biriki Máriusz erdélyi származású, 1980. február 25-én született, Puszkás Tamás és Zabos Róbert 1981-ben születtek, az előbbi battonyai származású. (*Verbita Baráti Kör* V/4. (1999. dec. – 2000. febr.) 8. p.)

66 *Verbita Baráti Kör* VII/3. (2001. szept. – nov.) 8. p.

67 *Verbita Baráti Kör* VII/3. (2001. szept. – nov.) 12. p.

68 *Az Isteni Ige...* 28. p.

69 *Az Isteni Ige...* 28. p.; *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 3. p.

rendi gimnáziumban folytatták.⁷⁰ A félégyházi házban is megindult a képzés. 1944-ben már 70 növendéke volt a Szent István Missziósháznak,⁷¹ ahol két csoportban folyt az oktatás. A tanítás P. Végvári János és P. Domonkos László felügyelete alatt és közreműködésével zajlott. Az első csoportba négy elemi után lehetett jelentkezni, ők csak rendi képzést kaptak a házban, míg tanulmányaikat a helybeli gimnázium bejáró tanulóiként végezték. A másik csoportban a késői hivatások voltak, akik egyéb tanulmányok, végzettség megszerzése után jelentkeztek a rendbe. Ők gimnáziumi tanulmányukat is a házban folytatták.

Missziósnövendékeik ellátására és taníttatása céljára alapítványt is hoztak létre.⁷²

8. FOLYÓIRAT KIADÁS

Az első folyóiratot 1925. szeptemberében indította útjára a rend, melyet a következő években továbbiak követtek. A folyóiratok nyomtatása a St. Gabriel Missziósházban történt, a kiadóhivatal, a szerkesztőség előbb Budatétényben működött, majd 1930-tól Kőszegre, a Szent Imre Missziós Szemináriumba került.⁷³ A missziós iratok szerkesztője 1925-ben P. Venczel Alajos lett, aki 1933. június 21-én bekövetkezett halála állt a szerkesztőség élén. Őt P. Zimits Mihály követte,⁷⁴ majd P. Zimits 1941. március 16-án bekövetkezett halála miatt újból elvesztették „atyjukat” a folyóiratok.⁷⁵ Az új főszerkesztő P. Seres Béla lett, amivel elnyerte az Országos Magyar Sajtókamarai tagságot.⁷⁶ A felelős kiadó és szerkesztő Mayer János volt.

1994-ben kezdték meg a rendtartományban a folyóiratapostolátust, útjára indították a SVD Magyar Verbiták Tudósítóját, majd a Kőszegi Hírek, a Cursillo lapja, végül 1995. szeptemberétől a SVD Verbita Baráti Kör⁷⁷ indult útjára. A folyóiratok szerkesztője P. Halász Lajos lett.

A Tudósító fénymásolt alakban, a két lap nyomtatott formában jelenik meg. A kiadó és szerkesztőség Kőszegen van, nyomtatásuk a helyi nyomdában történik.

70 *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 3. p.

71 *Verbita Baráti Kör* I/1. (1995. szept.) 3. p.

72 *Az Isteni Ige...* 71. p.

73 *Az Isteni Ige...* 28., 70. p.

74 Venczel Alajos (1874 – 1933. június 21.) a rendnek 1925. február 5-én az első magyar tagja lett. Ötven évesen lépett be a kalocsai egyházmegyéből. (*Az Isteni Ige...* 29. p.; MIKLÓSI LÁSZLÓ: *Magyar hősök öt világrészen*. Korda, Budapest 1936, 147. p., továbbiakban: MIKLÓSI 1936; *Unio Cleri pro Missionibus* VIII. évkönyve (1933) Budapest 1934, 75. p.)

75 Zimits Mihály (1886. február 28. – 1941. március 16.) 1928-ban lépett be a szombathelyi egyházmegyéből. Népmissionáriusi tevékenységet folytatott: ötvenhárom népmissziót és negyvenhárom triduumot, valamint Kőszegen számos zárt lelkigyakorlatot tartott. Utóbb a rend prokurátora és szerkesztő lett. (*Unio* XVI. 106. p.; *Hitterjesztő* XVI/8. (1941. ápr.) 131. p.; *Hitterjesztő* XVI/9. (1941. máj.) 164. p.; *Világposta* XII/4. (1941. ápr.) 49. p.)

76 *Világposta* XII/12. (1941. dec.) 208. p.

77 A *Verbita Baráti Kör* ingyenes, önkéntes adományokból fenntartott missziós folyóirat.

A rendbehozatal után a házban cursillos lelkigyakorlatokat tartottak. A bencés ház lett a cursillo Magyarországi központja, de szerte az országban tartanak cursillokat: Székesfehérváron, Egerben, Pusztaszeren. A domaszéki zöldfás lelkigyakorlatos házban is tartottak kétszer, de végső otthonául egyházmegyékben az ásóthalmi Fatima-házat alakítják ki, az építkezés folyamatban van.

A cursillo hazánkban P. Gaál paraguayi tapasztalatai alapján lett meghonosítva, ahol igen jó eredményeket ért el vele.

1994-ben a rend visszakapta a kőszegi missziósházat, így a bencés ház kizárólag cursillo- s lelkigyakorlatok tartására lett átengedve.

A cursillokon 1992–1996 között 103 lelkigyakorlaton 3006 fő vett részt, melyeknek többsége Kőszegen, a központi házban került megszervezésre, de Kőszegen kívül még három másik egyházmegyében is megszervezésre kerültek. Ezen kívül három helyen Erdélyben is szerveznek cursillokat.⁷⁸

1992 óta folyamatosan megjelenik a cursillo lapja, a Kőszegi Hírek, a verbiták gondozásában.

10. PÁPAI MISSZIÓS MŰVEK

A Pápai Missziós Művek az emberekben a misszió iránti érdeklődés felébresztésére, a missziók anyagi támogatására szervezett gyűjtés folytatására alapították. XI. Pápai Missziós Műveknek nyilváníttotta 1922. május 3-án kiadott *Romanorum Pontificum* kezdetű motu-propriojában az alábbi szervezeteket: 1.) Unio Cleri Pro Missionibus-t (Papi misszióstársulat),⁷⁹ 2.) Hitterjesztés Műve,⁸⁰ 3.) Jézus Szent Gyermekség Műve,⁸¹ 4.) Szent Péter Apostol Műve.⁸² A Szentszék valamennyi egyházmegye és plébánia számára kötelezővé tette a támogatását.⁸³

A rend részt vett a Pápai Missziós Művek tevékenységében. A Kis Hitterjesztő a Művek keretén belül működő Jézus Szent Gyermeksége Művének lapjaként indult útjára, melyet a rend terjesztett, szerkesztett.

1941-ben a magyarországi Unio Cleri tagjainak statisztikája szerint a rendből 11 felszentelt pap és 23 teológusnövendék volt a tagjai sorában,⁸⁴ ugyanakkor a Jézus Szent Gyermekségének országos igazgatója, Gábrriel Antal két SVD-patert titkárnak kért fel,

78 *Verbita Baráti Kör* III/1. (1997. márc.) 5. p.

79 Paolo Manna alapította 1916-ban azon céllal, hogy növelje a papságban a misszió szeretetét. Tagja lehet minden szerzetes, pap vagy papnövendék. (Dr. WAIGAND JÓZSEF: *Pápák a hitterjesztés szolgálatában* XVI. *Gergelytől XI. Piusig*. Budapest 1938, 212–225. p., továbbiakban: WAIGAND 1938)

80 1822-ben Paula Jarincot hozta létre valamennyi katolikus hívő számára a missziós szervezet támogatása érdekében. Feladatai: imaapostolság és rendszeres adomány. (WAIGAND 1938, 194–202. p.)

81 Alapítója Charles de Forbin-Janson, Nancy püspöke 1843-ban. Célja, hogy már kora gyermekkorban felkeltse az érdeklődést a missziók iránt. Tizenkét éven aluli gyermekek számára. (WAIGAND 1938, 203–207. p.)

82 A bennszülött papság nevelte tésére. Alapítója Stefania és Janka Bigard voltak (1880). A Missziós Művek részévé csak 1926-ban vált. (WAIGAND 1938, 208–212.p.)

83 *Missziós Hírek*. Pápai Missziós Művek. II/3. (1997. okt.) 6. p; WAIGAND 1938, 25. p.

84 *Unio* XVI. belső fedőlap

ezek feladata az elemi iskolákban országszerte megszervezni a Szent Gyermekség Művét. P. Magyar József az erdélyi plébániákat látogatta.⁸⁵ Az Unio Cleri országos tanácsának tagjai közt volt 1943 végéig Seres Béla SVD tartományfőnök, a Jézus Szent Gyermekségének titkárai pedig P. Rácz János SVD és P. Magyar József SVD voltak.⁸⁶

1943–1946 közötti időszakra az Unio Cleri országos tanácsának tagjai között volt P. Seres Béla,⁸⁷ Jézus Szent Gyermeksége országos titkárai P. Rácz János és P. Magyar József.⁸⁸ Az Unio Cleri tagjainak sorában ekkor a rend tagjai közül 18 szerzetespap és 19 szerzetespapnövendék volt.⁸⁹

A Pápai Missziós Művek munkájába már kezdetektől bekapcsolódott a rend, ezért kézenfekvő volt, hogy az újrakezdés után is részt vállaljanak abból. Így lett P. Szabó Imre – 1995-ös hazatérése után – a Pápai Missziós Művek magyarországi igazgatója. A Missziós Művek központja a 1223 Budapest, Jókai Mór u. 14. címen található.

A Missziós Művek lapja Missziós Hírek néven indult el 1995-ben. Kiadóhivatala a Művek központjában van.

Az Argentínában végzett missziós munkából hazatérése után, 1998-tól P. Rostás Sándor követte a Pápai Missziós Művek igazgatói posztján P. Szabó Imrét.

ÉVA RÉVÉSZ

HUNGARIANS IN MISSION HISTORY OF THE HUNGARIAN PROVINCE OF THE SOCIETY OF THE DIVINE WORD

In spite of the fact that members of the Society of the Divine Word (SVD) played an important role in Hungarian church history, their activity is less known. It was in 1936 that a study was published informing the public about the pastoral activity of the order. Present paper intends to compensate this absence. Dean József Balog, vicar of Máriakémond played a significant role in settling the Society in Hungary in 1916. Balog provided the required place for pastoral activity by lending the order the pilgrimage church of Máriakémond. P. Paul Tschorn, P. Felix Drewek, P. Hansen Hubert and P. PeterWodarka were the first members of the Society of the Divine Word arriving in Hungary. Besides doing pastoral work, they also held folk missions and Triduum prayers, as well as propagated the missions abroad. In 1929 the principals of the order made the Hungarian territories an independent province led by P. Hansen. At the same time they obtained a permission to build a new house, which was finished in 1930. On 9th June, 1930 Jusztinián Serédi, archbishop of Esztergom, cardinal, primate of Hungary consecrated the new house, connected to the Saint Emeric feast. The new house was named Saint Emeric Mission House. In 1950 the Society was dissolved by the state together with other Hungarian religious orders. Many of the monks continued active pastoral work as diocesan priests. The Society of the Divine Word restarted its activity in Hungary in 1989. As a remarkable result of their activity, the first monk joining the Society after the change of regime in Hungary was ordained a priest in Kőszeg in 2001.

85 *Unio* XVI. 38. p.; *Világposta* XII/I I. (1941. nov.) 191. p.

86 *Unio* XVI. 104–105. p.

87 *Unio Cleri pro Missionibus* XVIII. évkönyve (1943) Budapest 1944, 45. p., WAIGAND 1938, 226. p.

88 *Unio* XVIII. 46. p.; WAIGAND 1938, 228. p.

89 *Unio* XVIII. 53. p.